

Ködöböcz Gábor

Oláh János földi és égi körei

☉ Emlékezés az *Elérhetetlen föld* költőjére

Mondják, az emberi élet sorsszerű, s a lapok előre le vannak osztva. Előfordul, hogy valaki hátszélből támogatva, úgymond surranó pályán vagy mások oldalvizén lavírozva ér el látványos eredményt, a kevésbé szerencsés pedig ellenszélben haladva, kökemény küzdelem árán, nemegyszer vért izzadva éri el a hön áhított célt. A viszontagságokból és menet közbeni gyötrelmekből persze sokadik hatványra emelt erő és önbecsülés születik akkor, amikor a révbe érkező hajós – afféle mozarti nyugalmat árasztó zeneként – átéli a jól és tisztességgel végzett munka oltalmazó derűjét. Talán mondanom sem kell, hogy Oláh János íróként, költőként, szerkesztőként, kiadóként, s az utóbbi években a magyar irodalom hajóskapitányaként – hátszélben avagy ellenszélben hajózott-e az irodalom, illetve az irodalmi közélet sokszor cunami-szerűen fölkorlácsolt vizein.

Oláh János 1942. november 24-én született egy Somogy megyei faluban, Nagyberkiben. Családja a háborút követően Budapestre költözött, itt végezte általános iskolai, gimnáziumi és egyetemi tanulmányait. Az ELTE magyar-népművelés szakán szerzett diplomát 1966-ban, s itt ismerkedett meg a Kilencek költőcsoport tagjaival, közöttük Mezey Katalinnal, akivel 1971-ben kötött házasságot.

Oláh János irodalmi pályája az 1969-es *Elérhetetlen föld* című versantológiájával indult. Az ősök tartásához igazodó, archaikus életrendet közvetítő kötet cím-adó versnek ő a szerzője. A nemzedéket indító-összefogó *Elérhetetlen föld* az emlékezés és azonosulás verse, amely „összeköti a gyermekkor elsüllyedő, de még eleven élményvilágát a férfikor lehetséges sorsával” – írja az életmű egyik legavatottabb ismerője, Vasy Géza.

A pályatárs, Utassy József nemzedékéről adott epigrammatikus tömörségű láttelepe (Kilencek) a csoport irodalom-felfogásáról és minőségszemélyéről mindent elmond: „Különcök / a / Kilencek? / Hűek, / mint a kivert eb!”. A legendás antológiához írott előszavában Nagy László is ezt a rendíthetetlen hűséget és mozdíthatatlan elkötelezettséget emeli ki: „A torkonvágott forradalmak pirosát s gyászát viselik belül.(...) Komoly ügyekről komolyan szólnak. Etikus költők, felelősségvállalók.(...) Hűek a magyar költészethez, a folytonosságot folytatni akarják”.

Az archaikus létörvények tisztelete, a tradicionális életrend megbecsülése, a megtartó hagyomány folytonossága az egyik legutóbbi Oláh Jánossal készült interjúban is hangsúlyosan jelenik meg: „Ahhoz a nemzedékhez tartozik, amelynek tagjai még érezték a föld szagát, látták – maguk is csatasorba állván – nincstelen robotosait. Ebből a hatalmas, a népi írók műveit szintén meghatározó élményből gazdagodván Oláh 'sült realista' is lehetett volna, csak a föld, a munka, a kétkezi szorgosság krónikása. Több lett – modern író. Versben, szépprózában, drámában izzó szavai, ha majd a modernség fogalma átértékeltetik, annak a rétegnek is sokat fognak mondani, amelynek tagjai ma még csupán a magánélet hajcihőjét tartják

esztétikum-forrásnak” – írja a *Szembenézés és tisztánlátás* című beszélgetés (Agria, 2010. ősz) bevezetőjében Szakolczay Lajos.

Az elmondottak esztétikai reprezentációjaként vehetjük kézbe Oláh János drámáit (*Kenyérpusztítók*; Európai vőlegény), novellásköteteit (*Az örvényes partján*; *Vérszerződés*; *Száműzött történetek*), regényeit (*Közel*; *Visszatérés*; *Az őrült*) és versköteteit (*Fordulópont*; *Jel*; *Nagyító fény*; *Por és hamu*) – mintegy tanúságként és tanulságként egyéni és közösségi életünk értelméről, küzdelmünk lehetséges céljáról és jövőbeli esélyéről. A már idézett interjúban így vall erről a szerző: „A megnyomorított, ezerszer kifosztott magyarság boldogulása csakis együtt, az összefogás eszméjének jegyében képzelhető el. Ha a magyar identitás, a magyar mítosz égboltja alatt újra egybegyűlnek a Kárpát-medence meg a világ ezer égtája iránt szétszóródott, de génjeikben, emlékezetükben – ha már nyelvükben nem is mindig – összetartozó magyarok, és egyet akarva megpróbálják egybe forrasztani s egységként újra építeni szétszabdalt világukat etnikai, szellemi és anyagi értelemben egyaránt, akkor beszélhetünk majd nemzeti egymásra találásról, s netalántán az ebből fakadó újjászületésről”.

Miként az iménti, távolról sem teljes felsorolás bizonyítja, Oláh János mindhárom műnemben maradandót alkotó, változatos élmény- és érzékenységmentes formákat tárgyasít, sokoldalú szerző. Szívesen olvasom líraisággal gazdagon érezett szépprózai műveit, legutóbb például a 2011-ben megjelent *Száműzött történetek* roppant karakteres, remekbe szabott novelláit. A nagy felidéző és megjelenítő erővel bíró, atmoszférikusan is jelentésszerű novellafűzér emblematis darabjai (*Májusi por*; *Isten báránnya*; *Az intező háza*; *Az éjféle gyors*; *Hajnali madárszó*; *Kutyakomédia*) a nyelvi gyönyörűség túl az utóbbi évtizedek szívszorítóan pontos és hiteles látletét adják. Jó okkal idézhetjük Deák Ernő *Bécsi Naplóban olvasható recenziójának értő és találó szavait*: „A *Száműzött történetek* kíméletlen mérleg, leszámolás közel fél évszázad szervezett örjögéseivel.(...) Oláh János történeteivel visszahozta a száműzött évtizedeket, amikor nem volt elég a hallgatás, felejteni kellett. Nem értékel és főként nem ítélkezik, csupán korhű krónikásként emlékezik és emlékeztet. (...) A kimondott szóban, a megszólalásban rögzíthető Oláh János szándéka az irodalom rendeltetéséről. Így sejtik fel a kárhozatból a kibontakozás, amely úgy kezdődik, hogy akár eszelősen is kimondjuk, száműzetésükből tudatra ébresszük az elfojtott, kimondatlan dolgokat”.

A lírához kiváltképpen kötődő emberként számomra a lehető legnagyobb öröm, ha egy versben a nyelv otthonosan lakja a formát, mert ezáltal magam is otthonosabban élem meg a világot. A létezés izgalmával ható nyelvi intenzitás, a misztériumszerű megszólítotttság és megajándékozottság semmihez sem fogható, atavisztikus mélységekből feltörő élményét Oláh János versei által többször is átéltem. A korábbiak közül *Katonák*; *Lázadók*; *Három égtáj*; *Térképeink*, az utóbbiak közül *A gyolcson át*; *Olyan nehéz*; *Szabadság*; *Késő napraforgó*; *Pincszeri elégia*; *Hajnal felé* című opusaira gondolok leginkább. A kortárs költészeti antológiákból is kihagyhatatlan versek között vannak olyanok, amelyeket feltétlenül idéznem kell: „Csak te, gyökerek járhatatlan, / labirintus-mély otthona, / te ne hagyd el soha / vélt igazamban, / seb tépte arcú rög-szerelmem, / pusztító éhű menedék, / akit túrnöm elég, / nem kell szeretnem, / ringasd el éjsötét parázson / fáradt karom, fáradt fejem, / égőn és szüntelen, / akár az álom!” (*Három égtáj*); „Olyan nehéz szótlanul szólni hozzád, / megcsonkolt, kivérzett, hazátlan ország; / mert néma vagy, és néma vagyok én is, / e némaság hiába serkedt vér-íz. // (...) Akárhogy is, minden összejtünk sejt, / bár elbuktunk, nincsen jogunk feladni, / igazságunk cserélni szolgál-szóra, / a kimondhatatlant kimondhatóra.” (*Olyan nehéz...*); „Ifjú csillag gyúl az égen, / öreg lámpás, ég a Hold. / Káprázattal teli minden, / ami van, és ami volt. // Nehéz szekér, alig mozdul, / jobbra-balra ing az ég, / szállingózva űri por hull, / sarjú szénánk szanaszét. // (...) Miért késik, hol a hajnal? / Láthatatlan szekerünk / el se indul, üggyel-bajjal / egy helyben dülöng velünk. // Éjszaka van. Senki se vár. / Patkó koccan: kici-kocc. / Fényt, meleget közeleg már, / aki hoz, de jaj, ki hoz?” (*Hajnal felé*).

Oláh János az utóbbi két évtizedben szerkesztőként, kiadóként és irodalomszervezőként több ember munkáját végezte el. Mintegy újfent igazolva a Faustban olvasható szentenciát: „A törvény alól, mely az élőket sújtja, / Csak az szabad, ki magát fölülmúlja”. A *Magyar Napló* című folyóiratot 1994 óta főszerkesztőként irányító Oláh János – akárcsak korábban a tatamin – sok-sok iponnal fenyegető támadást, nem egy végzetesnek tűnő fojtást, lábkisöprést és leszorítást hártott, mígnem a huszonegy éven át szerkesztett lapot a kortárs irodalom egyik legrangosabb, széles körben ismert

és megbecsült orgánumává, úgymond a magyar irodalom zászlóshajójává tette. Az újítás hagyományát a hagyomány újításával ötvöző, nagy ívű és tág horizontú szerkesztői koncepció eredményeként válhatott a lap az összmagyarság létgondjait és sorsproblémáit reveláló erővel és egyetemes érvénnyel kifejező szellemi műhellyé. A Magyarfalutól Clevelandig, Oslótól Buenos Airesig szemlélődő folyóirat főszerkesztője méltán érezheti magáénak a Kányádi Sándortól ismerős hitvallást: „Aki megért / s megértet / egy népet / megéltet”. Vagy ahogy Oláh János vallomásában olvashatjuk: „Mondják, ügyesen lavíroztam a ránk zúduló kartácstűzben, azért nem süllyedtünk el. Nem így van. Gyöngeségem ellenére az ügy, a népi irodalom iránti elkötelezettség tartotta meg a *Magyar Naplót*. Az én érdemem csupán az, hogy kitarítottam”.

A magyar ajkú közösségekért vállalt áldozatos szolgálat, az elhívásból és elhivatottságból fakadó feltétlen használni akarás hívta életre az 1999 óta működő Magyar Napló Kiadót, amely mostanra megkerülhetetlenül fontos, sok tekintetben példaszerű könyvműhellyé fejlődött. A hiánypótló sorozataival, bátor kezdeményezéseivel is igen figyelemreméltó kiadóról Szokolczay Lajos kérdésre válaszolva Oláh János a következőket mondja: „Miért nem adom ki a Magyar Napló Kiadónál a könyveimet, miért nem indítok egy saját életműsorozatot, kérdezed. Tulajdonképpen jogos a kérdés, de nem könnyű rá válaszolni.(...) Kiadóként értettem meg a mondás igazságát, amely szerint a suszternek mindig lyukas a cipője. Igen, folyamatosan mások írásainak a gondozásával kell foglalkoznom, a saját írásaim útját nem érek rá egyengetni”.

A ritkábban fényben, többször árnyékban lépegető Oláh János életére és életművére tekintve, az állandó készenlétet és folytonos szolgálatot föl vállaló, a magyarságért és annak kultúrájáért minden áldozatot meghozó, már-már az alázat misztikájával érintkező művészi-emberi portré rajzolódik ki előttünk. Egy olyan, a megtartók fajtájából való, felelősségteljes, hűséges és nobilis jellem portréja, amelyet manapság már alig-alig látni, ezért különösképpen óvni és becsülni kell. Amikor az egyebek mellett a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje kítüntetéssel, Greve-, József Attila-, Március 15-e-, Bethlen Gábor-, Márai Sándor- és Babérkoszorú-díjjal elismert Oláh János barátunk életművét és életpéldáját óvjuk, azzal magyar talentumból kigyöngyözött örökbecsű értékeinket, egész nemzeti múltunkat, jelenünket és jövőnket becsüljük meg.

Nagy Kálmán: Letűnt idők - 2013

